

канд. пед. наук, доц. **Лисак Н. О.**

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Участь України в сучасних інтеграційних процесах, входження у систему світових економічних, політичних і культурних зв'язків вимагає подальшої демократизації суспільного життя, економічних перетворень і формування нового типу соціальних відносин. Однією з основних проблем сучасності є нерівність чоловіків і жінок на ринку праці, попри те, що згідно із Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (ст. 17) обидві статі мають рівні права та можливості у працевлаштуванні, кар'єрному просуванні, підвищенні кваліфікації та перепідготовці.

У зв'язку з цим гендерні дослідження за останні роки значно розвинулись в психології, педагогіці, соціології, історії, філософії, політології, правових науках, науках про державне управління. В роботах таких вчених як Гузьман О., Жеребкіна І., Здравомислова Е., Оксамитна С., Кон І., Журженко Т., Зуйкова Є., Кесіора Н., Клецина І., Лавриненко Н., Ляшенко Н., Темкіна А. досліджувались механізми конструювання гендерних відносин, основні сфери прояву гендерної нерівності, чинники, що запобігають становленню гендерного паритету.

Мета нашої роботи – проаналізувати гендерний аспект в дослідженні такого феномену як кар'єра. Багатогранність цього феномену відображається в різноманітті його визначень, видів, в підходах до типологізації.

Кар'єра (італ. *carriera* – життєвий шлях) – це поступове просування особистості в будь-якій сфері діяльності, зміна навичок, властивостей, кваліфікаційних можливостей і розмірів винагороди, пов'язаних з діяльністю; просування вперед обраним шляхом; здобуття слави, збагачення (наприклад, отримання великих повноважень, вищого статусу, престижу, влади, вищої оплати праці) за рахунок власних зусиль, максимального використання певних здібностей, професійної майстерності та особистих якостей. Кар'єра починається з формування суб'єктивно усвідомлених власних міркувань працівника про своє трудове майбутнє, очікуваний шлях самовираження та задоволення працею. Інакше кажучи,

кар'єра – це індивідуально усвідомлена позиція та поведінка індивіда, пов'язана з трудовим досвідом і діяльністю протягом трудового життя.

Так, за гендерною ознакою виокремлюють жіночу та чоловічу кар'єри.

Американський дослідник Д. Сьюпер запропонував одну з перших психологічних класифікацій кар'єр. У ній виділено чоловічі і жіночі типи кар'єр залежно від чергування професійних спроб і періодів стабільної роботи.

Чоловічі типи кар'єр:

1) *стабільна кар'єра*, коли суб'єкт відразу після навчання займається професійною діяльністю і незмінно слідує обраному шляху;

2) *звичайна кар'єра*, коли після навчання відбувається серія професійних спроб, які закінчуються стабільною службою;

3) *нестабільна* – з чергуванням професійних спроб і періодів стабільної роботи; *кар'єра із множиною спроб*, коли людина часто змінює вид діяльності, не маючи стабільної роботи.

Жіночі типи кар'єр більш різноманітні:

1) кар'єра домогосподарки;

2) *звичайна кар'єра*, коли жінки, які мають освіту, виходять заміж, припиняють працювати та стають домогосподарками;

3) *стабільна робоча кар'єра*, коли здобута освіта допомагає знайти роботу, що стає справою життя;

4) *дволінійна кар'єра*, коли кар'єра домогосподарки співіснує зі стабільною робочою кар'єрою;

5) *переривчаста кар'єра* – робота до одруження, потім перерва (народження та виховання дітей), повернення на роботу;

6) *нестабільна кар'єра* – чергування періодів роботи після одруження поряд з поверненням до кар'єри домогосподарки;

7) *кар'єра з множинними спробами* – послідовність непов'язаних видів праці без стабілізації у якій-небудь професійній галузі [2].

На думку Ю. Ф. Пачковського, «гендерні дослідження наочно продемонстрували статеві відмінності інтересів, устремлінь, професійних виборів і типів кар'єр, кар'єрних досягнень, поведінки на роботі, поєднання професійних ролей з іншими життєвими ролями» [1].

Вчені досліджують різноманітні аспекти гендерної ідентичності, засвоєння гендерних ролей, гендерної соціалізації, формування гендерних

стереотипів, а також диференціації гендерних відмінностей у сім'ї і соціумі.

В процесі становлення професійної кар'єри чоловіків та жінок не залишаються поза увагою питання, пов'язані з гендерними особливостями спілкування.

Дослідженню питань, пов'язаних з гендерними особливостями спілкування, присвячені праці Ботіної О., Дорошенко С., Кузнецової А., Путрової М., Савицької Л., Сидорської І., Стахш М., Стерніна І., Токарчук О., Шевельової Л. Мовлення чоловіків і жінок у соціолінгвістичному аспекті розглядає О. Клещова; гендерні аспекти мовної поведінки досліджуються Л. Першай.

Як зазначає Шевчук С.В., «гендерні пошуки у лінгвістиці зводяться до таких підходів:

- маніфестація гендеру в стилі спілкування;
- виявлення особливостей мовлення чоловіків та жінок – мовні гендерні стереотипи;
- вираження гендеру на різних мовних рівнях: морфологічному, лексичному та текстуальному;
- гендер і традиції мовленнєвого етикету».

Треба зазначити, що спілкування жінок і чоловіків в діловій та професійній сферах репрезентується найяскравіше. Кожен з них використовує специфічні способи комунікації. Характер мовленнєвого спілкування, його стратегія, стиль великою мірою залежать від гендерних і комунікативних статусів учасників спілкування. Так, за гендерною ознакою виокремлюють жіночий та чоловічий стилі спілкування.

Ми згодні з думкою про те, що чоловічий стиль спілкування зорієнтований на систему домінування. В процесі ділової комунікації чоловіки частіше є лідерами, їхня самооцінка залежить від успіхів у сфері професійної діяльності. Чоловіки тяжіють до самоствердження, їм притаманна зосередженість на завданні, цифрах, фактах, вони націлені на результат.

Жінки репрезентують демократичний стиль спілкування. Переважна більшість жінок у мовній комунікації дотримуються стилю співробітництва. Налагодження ділових контактів для жінок – це: колегіальне прийняття рішень, заохочення активності учасників комунікативного процесу. Мовленню жінок властиві застереження, докладні пояснення, вибачення, незавершеність початих думок. Як

засвідчують спостереження вчених за живою мовною практикою, комунікативна поведінка жінок експресивна, надто емоційна, не завжди послідовна. Жінки значно краще, ніж чоловіки, аналізують емоції, настрої людини за мімікою і виразом обличчя.

Статеві відмінності треба враховувати при проведенні індивідуального діалогу. Чоловіки і жінки поводяться в діалозі по різному. Чоловіки більше зосереджуються на змісті розмови, жінки – на процесі спілкування. Жінки здебільшого починають і підтримують розмову, чоловіки – контролюють і спрямовують. Чоловіки, як правило, уважно вислуховують співрозмовника лише 10–15 секунд, а потім починають слухати себе та думати, чим можна доповнити розмову. Якщо чоловіки виявляють зацікавленість, вони підтакують, якщо бажають змінити тему – промовисто мовчать. Жінки частіше вживають умовну форму і слова, що виражають оцінку повідомлюваного (напевно, можливо, сподіваюся, слід гадати, безперечно тощо). Індивідуальне спілкування вимагає від керівника і підлеглого володіння певним мистецтвом, мобілізації сил і вмінь для того, щоб розмова досягла мети, а її результат задовольнив учасників.

Свої подальші дослідження ми пов'язуємо з гендерними особливостями спілкування, які виявляються в етикетному спілкуванні.

Література

1. Соціологія і психологія: навч. посіб. / за ред. Ю. Ф. Пачковського. – Київ : Каравела, 2012. – 760 с.
2. Социальная психология личности в вопросах и ответах: учеб. пособ. / под ред. проф. В. А. Лабунской. – М. : Гардарики, 2001. – 397 с.